

ครูภูมิปัญญา

Thai Wisdom Teacher...

Power of Society



... ผมเคยถูกนักวิชาการ
มองด้วยความไม่เชื่อถือ
และทว่าบ้จอาจมาร่วมร่าง
พ.ร.บ. วิสาหกิจชุมชน
ทั้งที่จบแค่ ป. 4 ...

...I was looked with unreliability
by academics and was accused
of daring to help drafting
the Community Enterprise Act,
despite finishing only Primary 4...

(ไทย)

ขุมพลังของสังคม

เจ้าของประโยคดังกล่าวคือ ประยงค์ รณรงค์ เกษตรกรนักพัฒนาแห่งชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ได้รับการประกาศชื่อเป็นเจ้าของรางวัลแมกไซไซสาขาพัฒนาชุมชน ในปี พ.ศ. 2547 ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2544 เขาเป็นหนึ่งใน 30 คนที่ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 (สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน) ในฐานะที่เป็นผู้มีความสามารถสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่นเพื่อนำชุมชนของตนไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาได้เป็นอย่างดี

ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า “ครูภูมิปัญญา” ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีปริญญาหรือวุฒิการศึกษาสูงส่ง หากหัวใจสำคัญอยู่ที่การเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน เข้าใจและเข้าถึงปัญหาของชุมชน และสามารถใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการกับปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนได้

กำเนิดครูภูมิปัญญาไทย

ในปีนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำลังดำเนินการสรรหาบุคคลผู้เหมาะสม ที่จะได้รับการประกาศยกย่องให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” รุ่นที่ 4 ซึ่งจะเป็นรุ่นสุดท้าย หลังจากที่เริ่มมีโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเพื่อการจัดการศึกษา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 อันเป็นปีแห่งการปฏิรูปการศึกษารั้งสำคัญของประเทศไทย

The one who said this sentence is Prayong Ronnarong, developer agriculturist of Mai Riang Community in Nakhon Si Thammarat, Magsaysay Award Laureate in Community Development Field in 2004.

Back in 2001, he was among 30 persons appraised as 1st Batch, Thai wisdom teacher (Community fund and business) as the one who can create local knowledge for the strength and development of his community.

This phenomenon reflects that “wisdom teacher” does not need to be the one with degree or high education qualification. The key is the unity with community, understanding and access to community problems. In addition, he must be able to make use of local wisdom to manage problems and develop communities.

ORIGIN OF THAI WISDOM TEACHERS

This year, the Office of National Education Commission is searching for appropriate persons to be lauded as the 4th Batch of “Thai Wisdom Teachers”, which will be the last batch after the Thai Wisdom Promotion Project for Educational Management has been initiated since 1999, the year of education reform of Thailand.

Since the first year of lauding until now, which is becoming past soon, a lot more people did not know who nearly 200 “Thai wisdom teachers” are, what their roles, responsibilities and importance to Thailand’s education development are and how benefactions they are to Thai society.

After receiving answers to these questions, many have to turn back to pose a new question, “The fact that Thai society can exist and move on is a result of resolution, determination and patience of this grass roots power?”

นับจากปีแรกที่มีการประกาศยกย่องจนถึงปัจจุบันที่กำลังจะกลายเป็นอดีต ยังมีผู้คนจำนวนมากที่ไม่ทราบว่ “ครูภูมิปัญญาไทย” ซึ่งจะมีจำนวนรวมเกือบ 200 คนนั้นเป็นใคร มีบทบาท หน้าที่ และความสำคัญต่อพัฒนาการศึกษาของไทยอย่างไร และพวกเขามีคุณูปการต่อสังคมไทยเพียงใด

ภายหลังจากได้รับคำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้แล้ว อาจทำให้หลายคนต้องย้อนกลับมาตั้งคำถามใหม่ว่า “แท้จริงแล้ว การที่สังคมไทยยังสามารถดำรงอยู่และขับเคลื่อนต่อไปได้ เป็นผลพวงมาจากความตั้งใจ มุ่งมั่น และอดทนของชุมชนพลังในระดับรากหญ้าเหล่านี้ ใช่หรือไม่”

แม้เรื่องราวของภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จะได้รับการกล่าวถึงมากกว่า 2 ทศวรรษ แต่คำว่า “ครูภูมิปัญญาไทย” นั้น ถือเป็นของใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการปฏิรูปการศึกษาครั้งล่าสุดนี้เอง กำเนิดของ “ครูภูมิปัญญาไทย” มีความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยที่นโยบายดังกล่าวประกอบไปด้วยประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ

- การนำภูมิปัญญาเข้าสู่สถานศึกษาของชาติ
- การยกย่องและเชิดชูเกียรติ “ครูภูมิปัญญา” และสนับสนุนให้มีบทบาทเสริมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทุกระดับ
- สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
- ประมวลคลังข้อมูลเกี่ยวกับสารัตถะ องค์กรและเครือข่ายภูมิปัญญาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

.....

Even though Thai wisdom or local wisdom has been talked about for over 2 decades, the word “Thai wisdom teacher” is new and occurred together with the latest education reform. The origin of “Thai wisdom teacher” is closely related with the Thai Wisdom Promotion Project for Educational Management, approved by the cabinet on November 16, 1999. Such policies are comprised of 4 major issues:

- The introduction of wisdom to the country’s educational institutions
- The praise and honor of “wisdom teachers” and support the supplementary roles in transferring wisdom in educational management at all levels
- Support study and research on wisdom to develop diversified educational management in correspondence with community and local needs
- Processing of information warehouse concerning content, organization and wisdom network both at local and national levels.

The second issue is the origin of “Thai wisdom teachers” and the selection agency has specified the criteria as follows:

- A person with appraised wisdom acceptable to society
- With good model of behavior to family, community and society
- Train, teach, enhance knowledge, skills and righteous habits to successors at full capabilities with sincerity and continuity
- Has potential in managing wisdom transfer with diversified forms
- Able to apply knowledge and experiences to develop, create and disseminate to society.

However, those criteria are just directions for praising people to be Thai wisdom teachers. Actually the real origin of self and idea of wisdom teachers is that they’re born from the same direction. That is to be knowledgeable and environment and problems in the communities learned by themselves would nurture their experiences to become knowledge that can be transferred to community fellows for effective local development.

THE OLD WAYS RETOLD

Even though named as teacher, comparing wisdom teachers with those in school system, it will be found that the learning of these two groups is significantly different. These differences occur from different learning systems. Learning with teachers in schools or teaching profession will be done through school system while learning with wisdom teachers or local sage is done through community system. (Details are in Table 1)



สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 19 ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ไว้ว่า

เป็นความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ ในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้ สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น เป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดี ให้เคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ โดยไม่ทำลาย เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคนที่ล่วงลับไปแล้ว

ขณะที่ “ภูมิปัญญาไทย” ตามความหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระบุว่า

องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่าน กระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและ พัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้ มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย

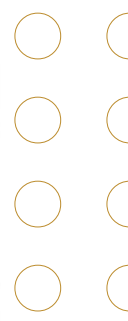
ภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ

Thai Encyclopedia for Youths by the Wish of His Majesty the King, volume 19 defines “local wisdom” as

Knowledge of local people learned from parents, grandparents, relatives or knowledgeable in villages and locality. This knowledge teaches children to respect adults, be grateful to parents and those with obligation, care for others, and share their things to others. It's the virtuous knowledge, teaches people to be good, respect nature, depend on nature without destroying, paying respect to the sacred and the deceased.

While “Thai wisdom” according to the Office of National Education Commission is *Knowledge, capabilities and skills of Thais which result from accumulating experiences through the process of learning, selecting, blending, developing and succeeding to solve problems and develop the way of life of Thai people in balance with nature and with timely appropriateness. Thai wisdom is holistic and has cultural value in Thai way of life. Local wisdom may be the origin of new knowledge that will help with learning, solving problems, management and adjustment in Thai way of life.*

Wisdom is distinguished in many aspects e.g. agriculture, industry and handicraft, Thai medical science, natural resource and environmental management, community fund and business, fine art, language and literature, philosophy, religion and tradition, and nutrition.



ปัญหาในชุมชนที่ได้รับรู้มาด้วยตัวเอง

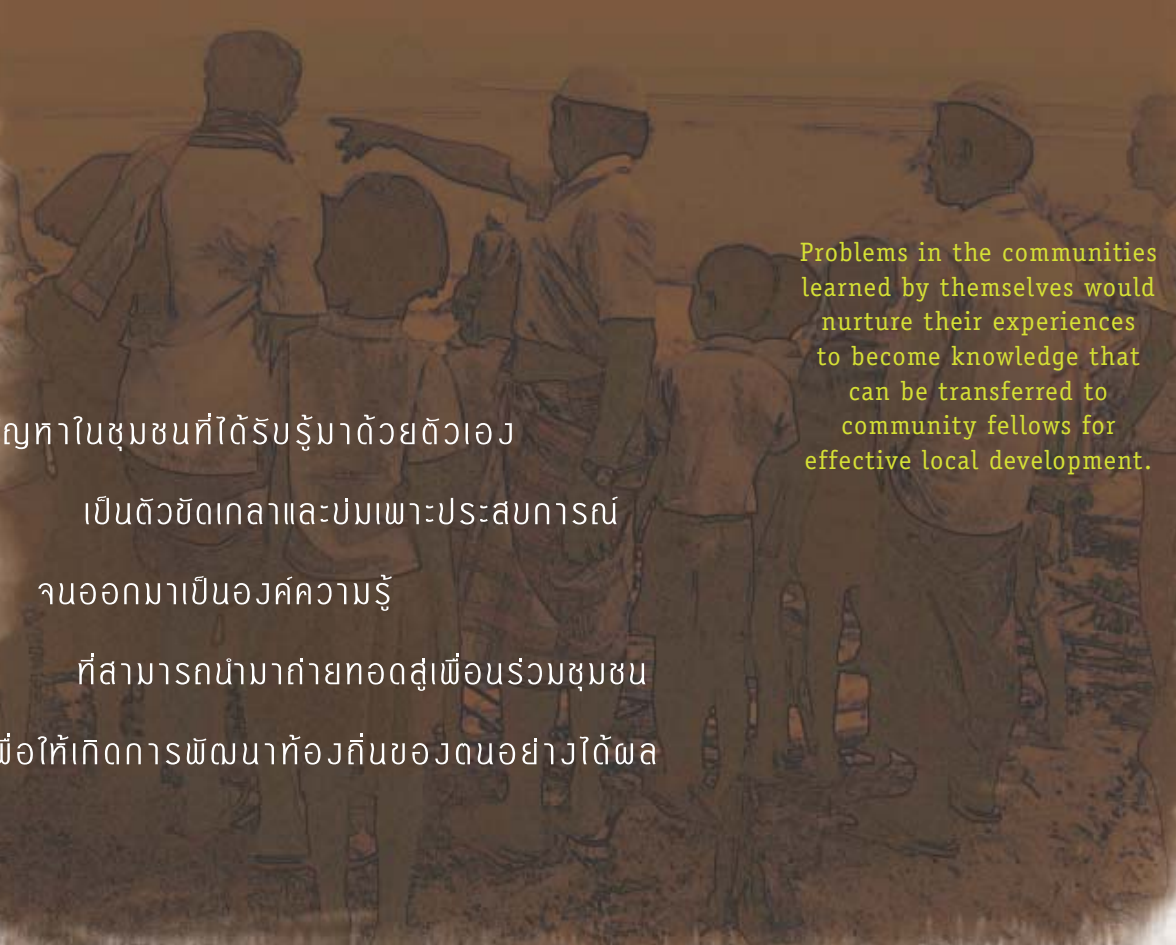
เป็นตัวขัดเกลาและป่มเพาะประสบการณ์

จนออกมาเป็นองค์ความรู้

ที่สามารถนำมาถ่ายทอดสู่เพื่อนร่วมชุมชน

เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างได้ผล

Problems in the communities learned by themselves would nurture their experiences to become knowledge that can be transferred to community fellows for effective local development.



จากประเด็นที่สองที่ให้มีการยกย่องเชิดชูครูภูมิปัญญา จึงเป็นที่มาของ “ครูภูมิปัญญาไทย” โดยหน่วยงานที่รับหน้าที่สรรหาและยกย่องได้กำหนดหลักเกณฑ์ของครูภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้

- เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคม
- ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม
- อบรม สั่งสอน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจและต่อเนื่อง
- เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการจัดการเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบที่หลากหลาย
- สามารถนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาสร้างสรรค์และเผยแพร่แก่สังคมส่วนรวมได้

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งการประกาศยกย่องบุคคลขึ้นเป็นครูภูมิปัญญาไทย แต่หากจะกล่าวถึงกำเนิดที่แท้จริงแห่งตัวตนและความคิดของครูภูมิปัญญาจะพบว่า พวกเขาเหล่านี้ล้วนกำเนิดขึ้นมาจากแนวทางเดียวกันคือ มีความรู้ สภาพแวดล้อม และปัญหาในชุมชนที่ได้รับรู้มาด้วยตัวเองเป็นตัวขัดเกลาและปะทะประสบการณ์ จนออกมาเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาถ่ายทอดสู่เพื่อนร่วมชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างได้ผล

วิถีเก่าที่นำมาเล่าใหม่

แม้จะได้ชื่อว่าครู แต่หากนำครูภูมิปัญญามาเปรียบเทียบกับครูที่สอนหนังสือในระบบโรงเรียนจะพบว่า การเรียนรู้จากครูทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ความต่างนี้เกิดขึ้นมาจากระบบการเรียนรู้ที่ต่างกันที่ครูทั้งสองกลุ่มสังกัดอยู่ กล่าวคือการเรียนกับครูที่สอนหนังสือในโรงเรียน หรือเรียกได้ว่าผู้มีอาชีพครูนั้น จะเป็นการเรียนรู้ผ่านระบบโรงเรียน ขณะที่การเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาซึ่งอาจเรียกได้ว่าปราชญ์ชาวบ้าน จะเป็นการเรียนรู้ผ่านระบบชุมชน (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

Silaporn Nakornthap summarized the comparison between learning through school system and community in the study on “Learning System of Community for Sustainable Development: The Case Study of Southern Northeast Communities” (Sukhothai Thammathirat Journal, Volume 8, Issue 2, pages 38-48, May-August 1995) as follows:

TABLE 1: COMPARISON OF LEARNING IN SCHOOL SYSTEM AND COMMUNITY LEARNING SYSTEM

	School System	Community Learning System
Organization	School	Community organizations
Target group	Students	Community residents, both children and adults
Instructor	Teachers	Local teachers, local sage
Instruction method	Have classrooms	Have no classrooms
Teaching	Based on content of the subject	Based on community problems
Evaluation	Have examinations	Self evaluation whether problems can be solved
Period	Definite study period	Unending learning, no definite study period

The knowledge learned from wisdom teachers can be classified into 4 types:

- Preservation is the learning of knowledge and values of the original locality and the attempt to preserve knowledge and processes close to the past as much as possible. Generally, this learning method is used for the valuable of that locality e.g. tradition, belief.
- Restoration is to restore good knowledge lost back again. The most widespread restoration nowadays is the restoration of integrated agriculture and illness treatment with local herbs. Our ancestors used these methods before but they were lost when new agricultural promotion (mono crop) and technology entered the countryside.
- Application is the adjustment of old knowledge with the new one to be suitable with changing society e.g. apply the ordination to trees, use the idea of paddy merit making to create rice bank, apply local music with modern one.
- New creation is the research for new knowledge under the condition that it must be related with community way of life and environment e.g. community rice mill, community bank.

Which type of wisdom to use depends on the appropriateness of content and circumstances in the community. To see the picture of wisdom reach and transfer more clearly, we will study from wisdom procedures of some wisdom teachers.

สีลาภรณ์ นาคทรพร ได้สรุปเปรียบเทียบการเรียนรู้ผ่านระบบโรงเรียนและชุมชน ไว้ในการศึกษาเรื่อง “ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนอีสานใต้” (วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 หน้า 38-48 พฤษภาคม-สิงหาคม 2538) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับระบบการเรียนรู้ของชุมชน

	ระบบโรงเรียน	ระบบการเรียนรู้ของชุมชน
องค์กร	โรงเรียน	องค์กรชุมชน
กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียน	คนในชุมชนทั้งเด็ก-ผู้ใหญ่
ผู้สอน	ครู	วิทยากรท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน
วิธีการจัดการเรียน	มีชั้นเรียน	ไม่มีชั้นเรียน
การสอน	เอาเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นตัวตั้ง	เอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง
การวัดผล	มีการสอบ	วัดผลด้วยตัวเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่
ระยะเวลา	มีระยะเวลาเรียนที่แน่นอน	ไม่มีระยะเวลา การเรียนรู้ไม่สิ้นสุด

สำหรับความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ผ่านครุภูมิปัญญา จะแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

- การอนุรักษ์ เป็นการเรียนรู้ความรู้และคุณค่าต่าง ๆ ของท้องถิ่นแบบดั้งเดิมพยายามธำรงรักษาความรู้และกระบวนการให้ใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุด โดยทั่วไปการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้จะใช้กับการเรียนรู้สิ่งที่เป็นคุณค่าของท้องถิ่นนั้น ๆ อาทิ ประเพณี ความเชื่อ
- การฟื้นฟู เป็นการรื้อฟื้นความรู้ที่ดึกดำบรรพ์ต่าง ๆ ที่สูญหายไปให้กลับคืนมาใหม่ ตัวอย่างการฟื้นฟูที่แพร่หลายมากที่สุดขณะนี้คือ การฟื้นฟูการเกษตรผสมผสาน และการรักษาโรคด้วยสมุนไพรท้องถิ่น ซึ่งบรรพบุรุษเคยใช้วิธีนี้มาก่อนและได้สูญหายไปเมื่อการส่งเสริมเกษตรแผนใหม่ (ปลูกพืชเชิงเดี่ยว) และเทคโนโลยีได้เข้ามาสู่ชนบท

Prayong Ronnarong : 1st Batch Thai wisdom teacher

Community circumstances

Since his childhood, Prayong has found that major problem of Mai Rieng Community residents (Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province) is rubber plantation is not secure since the produce depends on weather, prices on world prices and market is in the hands of middleman.

Learning direction

Prayong thinks that community people cannot rely on rubber plantation only. He, therefore, arranged the curriculum to develop major, minor and supplementary professions by dividing knowledge into 8 courses i.e. toxic-free plant growing, freshwater fish breeding, native chicken breeding, mushroom culture with rubber saw dust, pig breeding, animal feed production, rice processing, Thai medical science and herbs for health. He focuses on practice and mutual learning of community people.

Wisdom for development

The initiation of Prayong, coupled with mutual cooperation and thinking of community residents has resulted in Mai Rieng Community Master Plan, which covers the development of rubber quality as well as rubber price and weight specification. The consequence is standardized produce, which enables them to bargain with merchants. In addition, many projects of community enterprise e.g. small-sized rubber processing plant of the community, rice noodle flour production plant by using low quality rice from farmers in the vicinity. This has enabled community people to designate their own lives and can create jobs in the community without waiting for chances from outside.

Mun Samsi : 1st Batch Thai wisdom teacher

Community circumstances

Ban Sok Khum Pun, Kut Chum District in Yasothon Province was grown as an agricultural community with rice fields as its major earning. Upon harvesting, paddy will be sold to private-owned rice mills, of which weight were usually cheated. In addition, people must rely on buying things outside community for a large amount of money each year. Therefore, they ended up with little saving, which can't be revolved for further production for the community.

- การประยุกต์ เป็นการปรับความรู้เก่าเข้ากับความรู้ใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป อาทิ ประยุกต์ การบวชมาเป็นการบวชต้นไม้ ใช้แนวคิดการทำบุญข้าวเปลือกมาสร้างธนาคารข้าว ประยุกต์ดนตรีท้องถิ่นเข้ากับดนตรีสมัยใหม่ เป็นต้น
- การสร้างใหม่ เป็นการคิดค้นความรู้ใหม่ ๆ ภายใต้งานวิจัยว่า จะต้องเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ตัวอย่างเช่น กิจการโรงสีชุมชน ธนาคารชุมชน

การที่จะใช้รูปแบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหาและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้เห็นภาพการเข้าถึงและถ่ายทอดภูมิปัญญาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น เราจะศึกษาจากกระบวนการทางภูมิปัญญาของครูภูมิปัญญาบางท่านดังนี้

ประยงค์ วรรณรงค์ : ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1

สภาพการณ์ในชุมชน

ตั้งแต่ประยงค์จำความได้ เขาพบว่าปัญหาหลักของชาวชุมชนไม้เรียง (อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช) คืออาชีพปลูกยางพาราไม่มีความมั่นคง ผลผลิตขึ้นกับดินฟ้าอากาศ ราคาขึ้นอยู่กับตลาดโลก ตลาดตกอยู่ในมือพ่อค้าคนกลาง

แนวทางการเรียนรู้

ประยงค์มองว่าคนในชุมชนจะพึ่งการปลูกยางอย่างเดียวไม่ได้ เขาจึงได้จัดทำหลักสูตรพัฒนาอาชีพหลัก อาชีพรอง และอาชีพเสริม โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 8 หลักสูตร ได้แก่ การปลูกพืชปลอดสารพิษ การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด การเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเพาะเลี้ยงเห็ดด้วยขี้เสี้ยนไม้ยางพารา การเพาะเลี้ยงสุกร การผลิตอาหารสัตว์ การแปรรูปข้าว การแพทย์แผนไทย และสมุนไพรเพื่อสุขภาพ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

Learning direction

Mun has tried to make community self sufficient as much as possible.

Wisdom for development

The attempt of Mun has started with community shop, before expanding to community welfare fund, native medical doctor club and Wat Tha Lat Health Center, community rice mill and Kut Chum money, which is the exchange media of people.

Marasri Wanachot : 2nd Batch Thai wisdom teacher

Community circumstances

From a Pakakayor girl of Mae Sariang District in Mae Hong Son Province, who has been transferred knowledge of cloth weaving from her mother and the elderly in the community, she has been instilled love and has seen the beauty of cloth designs, particularly for the race. Marasri is determined to develop cloth designs and weaving of her community and uses its development to strengthen the community and eradicate poverty for people in the village.

Learning direction

She learned from the practice from her mother and the elderly in the community and received more training from various agencies, as well as researching, trial and error and application by herself.

Wisdom for development

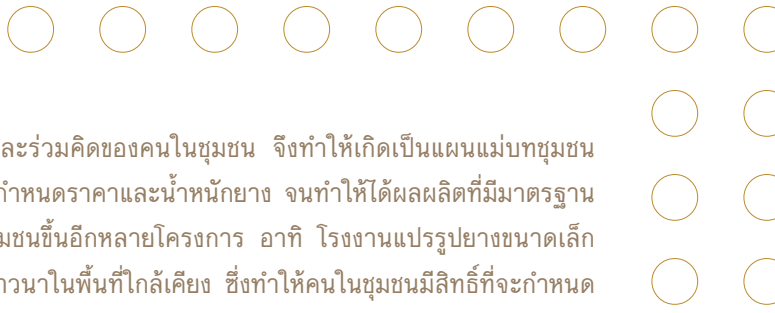
From her determination, Marasri can use original cloth designs of Karen to weave into a new format. She also modified woven cloth to be diversified products and is a core in setting up weaving women group and Mae Sariang branch of Mae Hong Son SUPPORT Center. She has researched by herself and can make her cloth weaving group use natural raw materials to dye cloth beautifully and with quality.

Niyom Kaewsangruang : 2nd Batch Thai wisdom teacher

Community circumstances

A border province like Narathiwat still has the shortage of public health personnel and service provision place shortage. Local people usually buy medicine by themselves without correct knowledge and understanding about the medicine, which is dangerous to their health and wastes a lot of money.

1
3
5
7
9
11
13
15
17
19
21
23
25
27
29
31
33
35
37
39
41
43
45
47



ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา

ผลจากการริเริ่มของประยงค์ รวมเข้ากับความร่วมมือและร่วมคิดของคนในชุมชน จึงทำให้เกิดเป็นแผนแม่บทชุมชน ไม้เรียง ซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนาคุณภาพยางพาราในพื้นที่ กำหนดราคาและน้ำหนักยาง จนทำให้ได้ผลผลิตที่มีมาตรฐาน สามารถต่อรองกับพ่อค้าได้ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดวิสาหกิจชุมชนขึ้นอีกหลายโครงการ อาทิ โรงงานแปรรูปยางขนาดเล็ก ของชุมชน โรงงานผลิตแป้งขนมจีนโดยใช้ข้าวคุณภาพต่ำจากชาวนาในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีสิทธิ์ที่จะกำหนด ชีวิตของตนได้มากขึ้น และเป็นการสร้างงานในชุมชนโดยไม่ต้องรอโอกาสจากภายนอก

มัน สามสี : ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1

สภาพการณ์ในชุมชน

บ้านโสกชุมพล อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร ที่ มัน สามสี เดิมโตมา เป็นชุมชนเกษตรกรรม มีนาข้าวเป็นหลัก เมื่อเก็บเกี่ยว ได้ก็จะนำข้าวเปลือกไปขายให้กับโรงสีเอกชน ซึ่งมักจะถูกพ่อค้าโกงน้ำหนักเป็นประจำ นอกจากนี้คนในชุมชนยังต้องพึ่งพาการซื้อข้าว ของนอกชุมชนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่ค่อยมีเงินเก็บออมและไม่สามารถนำมามาหมุนเวียนทำการผลิตให้กับชุมชนต่อไปได้

แนวทางการเรียนรู้

มันพยายามให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้มากที่สุด

ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา

ความพยายามของมันเริ่มต้นขึ้นด้วยร้านค้าชุมชน ก่อนจะขยายออกไปสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน ชมรมหมอยาพื้นบ้าน และศูนย์สุขภาพวัดท่าลาด โรงสีชุมชน และเบี้ยกุดชุมซึ่งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน

มารศรี วนาโชติ : ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2

สภาพการณ์ในชุมชน

จากเด็กหญิงชาวปากแคะญ้อ แห่งอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับสืบทอดความรู้ด้านการทอผ้าจากมารดา และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน จนเกิดเป็นความรักในงานและมองเห็นความสวยงามของลายผ้าที่เป็นลายเฉพาะของเผ่าพันธุ์ของตน ทำให้มารศรีเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาลายผ้าและการทอผ้าของชุมชน และนำพัฒนาการแห่งการทอผ้านั้นมาใช้สร้างเสริม ความเข้มแข็งและขจัดความยากจนให้กับคนในหมู่บ้าน

Learning direction

Niyom thinks that in the past, local elderly had knowledge about herb usage to take care of health. However, this knowledge is not interested by new generation so it has been fading. He, therefore, collected medicinal text, both in native and central languages to study. He also created herbal garden to study the real practice by hoping that the knowledge will be beneficial to health care of local people and reduce abundant use of medicine.

Wisdom for development

From serious research and study, Niyom can create herbal garden as a natural laboratory in the community and also made native medicinal text, as well as Thai massage curriculum for the benefits of community residents.

UNIFIED WITH COMMUNITY

From the abovementioned process, it can be seen that the knowledge of all wisdom teachers has been developed and related with community and the way of life of people. The knowledge that occurs, therefore, can be really used and can create changes in the community in a good and tangible manner.

Such unity with community and its way of life has made wisdom acceptable in a wider realm, especially when comparing with the twisting and incapability of system education that cannot make learners access their local potential and creates alienation between learners and locality.

However, the praise of "Thai wisdom teacher" is an attempt to upgrade local knowledge to be more acceptable to society. Thai wisdom teacher is not the origin of local wisdom continuation and is not the ultimate objective of wisdom dissemination.

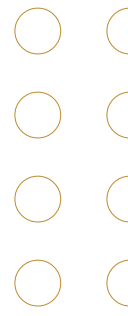


The selection process of local knowledgeable person who can continue the knowledge happened long before the praise and definition of "Thai wisdom teacher."

กระบวนการสรรหาบุคคลผู้มีความรู้
ในท้องถิ่นและสืบสานความรู้เหล่านั้น
เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการยกย่อง
และให้คำจำกัดความกับคำว่า
"ครูภูมิปัญญาไทย" มาเนิ่นนาน



2
4
6
8
10
12
14
16
18
20
22
24
26
28
30
32
34
36
38
40
42
44
46
48



แนวทางการเรียนรู้

เรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งจากมารดา คนแกในชุมชน และเข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการคิดค้น ลองผิดลองถูก และประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา

จากความมุ่งมั่นของมารศรีทำให้เธอสามารถนำลายผ้าดั้งเดิมของกะเหรี่ยงมาทอเป็นรูปแบบใหม่ได้ และยังดัดแปลงผ้าทอให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เป็นแกนนำจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้า และศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอนสาขาแม่สะเรียง อีกทั้งยังศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จนสามารถทำให้กลุ่มทอผ้าของตนใช้วัตถุดิบพันธุ์พืชจากธรรมชาติแวดล้อมมาย้อมสีผ้าได้อย่างสวยงามและมีคุณภาพ

นิยาม แก้วแสงเรื่อง : ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2

สภาพการณ์ในชุมชน

จังหวัดชายแดนอย่างนราธิวาสยังมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรและสถานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขอยู่มาก ชาวบ้านจึงมักจะซื้อยามารับประทานเองโดยไม่มีความรู้ความเข้าใจตัวอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพและยังเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก

แนวทางการเรียนรู้

นิยามเห็นว่าในอดีตผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลรักษาสุขภาพอยู่แล้ว หากแต่ความรู้เหล่านั้นไม่ค่อยได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่จึงค่อย ๆ สูญหายไปตามกาลเวลา เขาจึงรวบรวมตำรายาทั้งที่เป็นภาษาถิ่นและภาษากลางมาศึกษา พร้อมลงมือทำสวนสมุนไพรเพื่อศึกษาในภาคปฏิบัติควบคู่ไปด้วย โดยหวังว่าจะได้ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพของชาวบ้าน และลดปัญหาการใช้ยาฟุ่มเฟือยได้

ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา

จากการค้นคว้าและศึกษาอย่างเอาจริงเอาจัง นิยามจึงสามารถสร้างสวนสมุนไพรไว้ให้เป็นห้องปฏิบัติการธรรมชาติในชุมชน และยังได้จัดทำตำรายาท้องถิ่น รวมถึงหลักสูตรการนวดแผนไทยให้เป็นประโยชน์กับคนในชุมชนได้อีกด้วย

เป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน

จากกระบวนการดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าความรู้ของครูภูมิปัญญาทุกคนล้วนแต่เป็นความรู้ที่พัฒนาต่อยอด และเกี่ยวเนื่องกับชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงสามารถนำมาใช้ได้จริง และมีส่วนสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนในทางที่ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

.....
The selection process of local knowledgeable person who can continue the knowledge happened long before the praise and definition of “Thai wisdom teacher.” Most of these processes have proceeded with efforts of local people or a small group of people whose work is involved with communities.

Terms used to call the knowledgeable of the community in the past are diversified e.g. local sage, teacher. Most of them are the elderly in the community who have never thought their knowledge will be interested by new generation.

Chachawan Thongdeert, a developer who has settled down in Chiang Mai for over 20 years and has continuously succeeded with Lanna wisdom in a tangible manner since 1997. He established Lanna Wisdom Continuation School in 2000. He explained the encounter of experts and learners through his project that the School serves as a medium for the expert and those who want to learn to meet.

During over 7 years of operation, it can be said that the project is highly successful, witnessed by the rising number of learners and the expansion of local wisdom study in Chiang Mai, the north and other regions, that visited the School and modified it in their locality.

Even though the project has proceeded very well, Chachawan said that in the future, there may not be the School anymore because he believes that “The real wisdom succession must happen by the locality.” He or other agencies acts as supporter and collection center of information concerning local wisdom only.

ความเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนและวิถีชีวิตเช่นนี้เอง ที่ทำให้ภูมิปัญญาได้รับการยอมรับในวงกว้างมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความบิดเบี้ยวและไร้ความสามารถของการศึกษาในระบบ ที่นอกจากจะไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าถึงศักยภาพของท้องถิ่นของตนแล้ว ยังสร้างความแปลกแยกระหว่างผู้เรียนกับท้องถิ่นอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการยกย่องบุคคลในนามของ “ครูภูมิปัญญาไทย” เป็นเพียงความพยายามยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่นเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น แต่ครูภูมิปัญญาไทยมีจุดเริ่มของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายของการเผยแพร่ภูมิปัญญา

กระบวนการสรรหาบุคคลผู้มีความรู้ในท้องถิ่นและสืบสานความรู้เหล่านั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการยกย่องและให้คำจำกัดความกับคำว่า “ครูภูมิปัญญาไทย” มาเนิ่นนาน และโดยส่วนใหญ่กระบวนการเหล่านี้ดำเนินไปด้วยความพยายามของชาวบ้านหรือกลุ่มคนเล็ก ๆ เพียงไม่กี่กลุ่มที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน

ถ้อยคำที่ใช้เรียกขานผู้รู้แห่งชุมชนในวันเก่ามีด้วยกันหลากหลาย อาทิ ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครู ซึ่งคนเหล่านี้มักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชนที่ไม่เคยคิดว่าความรู้ของตนจะเป็นที่สนใจอยากเรียนรู้ของเด็กรุ่นใหม่

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ นักพัฒนาผู้ผันตัวมาลงหลักปักฐานเป็นชาวเชียงใหม่มานานกว่า 20 ปี และได้ดำเนินการสืบสานภูมิปัญญาล้านนาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนตั้งเป็นโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาเมื่อปี พ.ศ. 2543 อธิบายภาพการพบกันของผู้รู้กับผู้เรียนผ่านโครงการของเขาว่า โฮงเฮียนสืบสานฯ ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวกลางให้ผู้มีวิชากับผู้ที่ยากเรียนรู้วิชาได้มาพบกัน

กว่า 7 ปี ของการดำเนินงาน กล่าวได้ว่าโครงการสืบสานนี้ประสบผลสำเร็จค่อนข้างสูง เห็นได้จากจำนวนผู้สนใจเรียนที่เพิ่มมากขึ้น และการขยายตัวของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ ภาคเหนือ และภูมิภาคอื่น ๆ ที่มาศึกษาดูงานจากโฮงเฮียนฯ และนำไปปรับใช้ในท้องถิ่นของตน

แม้โครงการจะดำเนินไปด้วยดี แต่ชัชวาลย์กลับบอกว่า ในอนาคตอาจจะไม่มีโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาอีกต่อไป เพราะเขาเชื่อว่า “การสืบสานภูมิปัญญาที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นโดยท้องถิ่น” ขณะที่เขาหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น

การศึกษา (ในระบบ) กับภูมิปัญญาไทย

ด้วยประสิทธิภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงไม่ได้มีเพียงหน่วยงานเอกชนเท่านั้นที่จัดให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาขึ้น แม้แต่โรงเรียนซึ่งครั้งหนึ่งเคยให้ความสำคัญกับการเรียนตามหลักสูตรที่ได้รับการวางแผนมาจากส่วนกลางเท่านั้น ก็ยังหันกลับมาให้ความสนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคนโยบายการศึกษาที่เปิดโอกาสให้แต่ละโรงเรียนสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของตนได้ และเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รั้วโรงเรียนจึงเปิดกว้างมากขึ้นเพื่อรองรับการเข้ามาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

EDUCATION (IN THE SYSTEM) AND THAI WISDOM

With the efficiency of local wisdom, there's not only private sector that arranges wisdom learning, even schools which once focused on learning according to the curriculum planned from the central part also pay attention to the wisdom of the locality where schools are located. In the education reform period, in which schools are allowed to create their own local curriculum with more focus on the participation of communities, school fence has been more open up to cater to the inflow of local wisdom.

Nong Ta Kai Witthayakorn School in Khon Sawan District of Chaiyaphum Province, local wisdom and wisdom teachers have been introduced together with income and career creation for students. The School invited villagers who are expert in paper cutting for various ceremonies (they can be called wisdom teachers) to provide knowledge to students 3 hours a week. When there're ceremonies in the village, students would be allowed to show off their talent of paper cutting, which would put them into real practice and train them to have expertise. They also earn some money from their ability.

Wat Don Wai School, on the other hand, took students out of school to meet with local wisdom (knowledge and experts) by themselves through local curriculum called Dear Tha Chin (more details in the box), which is for the high school level. Don Wai community is along the Tha Chin River and most students are in the community. Knowledge of various subjects has thus been integrated with local knowledge of experts along Tha Chin River.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่นำความเข้มแข็ง

มาสู่ชุมชนได้โดยตรงด้วยลักษณะของตัวมันเอง

ที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

วิถีชีวิต และทรัพยากรในท้องถิ่นเท่านั้น

แต่ยังมีผลทางอ้อมผ่านการสร้างความผูกพัน

ระหว่างคนต่างรุ่นต่างวัยในชุมชนอีกด้วย

Local wisdom not only directly strengthens the community by its own nature which is suitable with environment, lifestyle and local resources, but also has indirect impact through relationship creation among different generations and ages in the community.

ที่โรงเรียนหนองตาไถวิทยากร อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ได้นำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและครุภูมิปัญญา เข้ามาใช้ร่วมกับแนวคิดการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับนักเรียน โดยทางโรงเรียนได้เชิญชาวบ้านที่มีความชำนาญในด้าน งานตัดกระดาษเพื่อใช้ประกอบงานพิธีต่าง ๆ (ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าครุภูมิปัญญา) มาให้ความรู้กับนักเรียนประมาณสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง และเมื่อมีงานพิธีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ก็จะให้เด็ก ๆ ได้แสดงฝีมืองานที่ตนตัดไปใช้ตกแต่งในงานพิธีนั้น ซึ่งจะทำให้ เด็ก ๆ ได้ลงมือปฏิบัติจริงและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ทั้งยังได้รับรายได้จากความรู้ความสามารถของตน

ขณะที่โรงเรียนหนองตาไถฯ เลือกที่จะนำครุภูมิปัญญาเข้ามาหาเด็ก ๆ ในโรงเรียน โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาธ) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลับใช้การพานักเรียนออกนอกสถานที่ไปพบปะกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น (ความรู้และผู้รู้) ด้วยตัวของนักเรียนเอง ผ่านหลักสูตรท้องถิ่นที่มีชื่อว่า “ทำจิ้นที่รัก” (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในล้อมกรอบ) ซึ่งเป็นหลักสูตร สำหรับการเรียนการสอนในชั้นมัธยมต้น ด้วยเหตุที่ชุมชนดอนหวายตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน และนักเรียนส่วนใหญ่ก็เป็นคนในชุมชน ความรู้ในวิชาต่าง ๆ จึงได้รับการบูรณาการให้เข้ากับความรู้และผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นริมน้ำท่าจีนนี้

It can be seen that those wisdom teachers are familiar ones in the community e.g. father, uncle, grandparents, etc. The introduction of local wisdom and wisdom teachers into the system instruction process has helped children to be more closely related with the locality and adults in the community. Therefore, it can be said that local wisdom not only directly strengthens the community by its own nature which is suitable with environment, lifestyle and local resources, but also has indirect impact through relationship creation among different generations and ages in the community.

ตัวอย่างหลักสูตร “ทำจิ้นที่รัก” ของโรงเรียนวัดดอนหวาย ในวิชาวิทยาศาสตร์ ครูให้นักเรียน คิดโครงการไปศึกษาและปรึกษากับผู้รู้ในชุมชน จนเกิดเป็นโครงการของนักเรียนคนหนึ่งที่ใช้ชื่อว่า โครงการระดับน้ำกำหนดการงอกของต้นอ่อนผลมะพร้าว นักเรียนเจ้าของโครงการได้รับความรู้ จากพ่อของเขาว่า คนในท้องถิ่นสืบทอดความรู้ต่อกันมาว่า ก่อนจะปลูกมะพร้าวให้เอามะพร้าว ลอยน้ำจากนั้นปาดมะพร้าวให้เป็นรอยตรงระดับที่เสมอกับน้ำ ต่อมาไม่นานต้นอ่อนก็จะงอกออกมาจากรอยปาดนั้น ทำให้การปลูกต้นไม้อัตโนมัติผลเร็วขึ้น เมื่อนักเรียนนำภูมิปัญญาดังกล่าวมาศึกษาก็ได้ คำตอบว่า มะพร้าวมีความหนาแน่นน้อยกว่าน้ำจึงสามารถลอยน้ำได้ โดยส่วนที่อยู่เหนือน้ำคือส่วนที่ โปร่งและเบาว่าอีกด้านหนึ่ง จึงง่ายต่อการที่ต้นอ่อนจะเจาะทะลุออกมา การปาดมะพร้าวบริเวณ ดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการช่วยเปิดทางให้ต้นอ่อนงอกได้เร็วขึ้น ในกรณีเช่นนี้ แม้ว่าภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดต่อกันมาจะไม่ได้อธิบายเหตุผลประกอบไว้ด้วย แต่การที่เด็ก ๆ นำภูมิปัญญาดังกล่าวมา ศึกษาทดลองจนสามารถอธิบายอย่างมีเหตุผลได้ ก็ทำให้เด็ก ๆ ยิ่งเชื่อถือความรู้จากท้องถิ่นมากขึ้น

In Dear Tha Chin curriculum of Wat Don Wai School, in science, teachers have students think about their project by studying and consulting with experts in the community. A project of one student is called Water Level Specifying the Growing of Coconut, in which the student was provided knowledge by his father that according to local people, before planting, coconut should be floated in water and then level it off at the water level. Later the sprout will grow from that mark. This will make the growing faster. When the student studied this wisdom, it is found that coconut is less massive than water so it can float. The part above the water is lighter than the other side; therefore, it's easier for the sprout to pierce through. The leveling off is to allow the sprout to grow faster. In this case, though the transferred wisdom has no explanation, students can study and experiment until it can be explained, which makes them believe local knowledge more.

1
3
5
7
9
11
13
15
17
19
21
23
25
27
29
31
33
35
37
39
41
43
45
47

2
4
6
8
10
12
14
16
18
20
22
24
26
28
30
32
34
36
38
40
42
44
46
48

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่อยู่ในฐานะครูภูมิปัญญาของเด็ก ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นคนใกล้ชิดในชุมชน อาทิ พ่อ ลุง ตา ยาย ฯลฯ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและครูภูมิปัญญาเข้ามาสู่กระบวนการเรียนการสอนในระบบ จึงช่วยให้เด็ก ๆ ผูกพันกับท้องถิ่นและผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่จะนำความเข้มแข็งมาสู่ชุมชนได้โดยตรงด้วยลักษณะของตัวเองที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และทรัพยากรในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีผลทางอ้อมผ่านการสร้างความผูกพันระหว่างคนต่างรุ่นต่างวัยในชุมชนอีกด้วย

ในวันที่ไม่มีครู

หากครูภูมิปัญญาไทย ดิจจริงและมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าของการเรียนรู้ในสังคมไทย เหตุใดจึงไม่ดำเนินโครงการนี้ต่อไป?

คำตอบก็แจกเช่นเดียวกับแนวคิดของโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะความปรารถนาที่แท้จริงของโครงการนี้มีใช่ต้องการจะยกย่องปัจเจกบุคคลให้โดดเด่นเลิศลอย หากแต่ต้องการยกย่องภูมิความรู้ และแนวทางเผยแพร่ความรู้ของบุคคลเหล่านั้น ที่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือ “สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และนำพาชุมชนให้ก้าวต่อไปอย่างมีคุณค่าด้วยความรู้ของชุมชนเอง”

ตามแนวทางนี้ ครูภูมิปัญญาไทย จึงเป็นเพียงหัวหอกที่จะช่วยจุดประกายแห่งคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้โชติช่วงในความรู้ของผู้คน และเกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นั่นหมายความว่า “ครูภูมิปัญญาไทย” ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้รับการยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเท่านั้นที่ยุตติลง แต่ “ครูภูมิปัญญา” อันเป็นบุคคลที่มีอยู่แล้ว ที่จะเปิดเผยตัว (และความรู้) ออกมาหลังจากนี้ และที่จะเกิดขึ้นใหม่ จะยังคงมีอยู่และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 46 ระบุว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ด้วยโอกาสทางกฎหมายเช่นนี้ แม้จะไม่มีการประกาศยกย่องครูภูมิปัญญาไทยรุ่นใหม่อีก แต่เชื่อแน่ว่าเราจะมีโอกาสได้เห็นหลาย ๆ ชุมชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยลงมืออนุรักษ์ ฟื้นฟู ประยุกต์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนด้วยวิธีที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม และด้วยการนำของบุคคลทุกเพศทุกวัยในชุมชนที่พร้อมจะเป็น “ครูภูมิปัญญา” ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

NO-TEACHER DAY

If Thai wisdom teacher is really good and important to the progress of learning in Thai society, why is it further implemented?

The answer is the same as the concept of Local Wisdom Continuation School. This is because the true wish of this project is not to praise individuals but knowledge and knowledge dissemination of these people based on an important condition, “Create strength to community and lead it to progress with value with its own knowledge.”

Along this direction, Thai wisdom teacher is only the spearhead that will inflame the value of local wisdom to the acknowledgement of people and lead to continuous expansion. This means that “Thai wisdom teachers”, the position praised by the Office of National Education Commission, has terminated but “wisdom teachers”, individuals who will reveal themselves (and knowledge) after this and also the new ones that still exist and rise in number.

Section 46 of Chapter III : Rights and Liberties of the Thai People of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 1997 indicates, “Persons so assembling as to be a traditional community shall have the right to conserve or restore their customs, local knowledge, arts or good culture of their community and of the nation and participate in the management, maintenance, preservation and exploitation of natural resources and the environment in a balanced fashion and persistently as provided by law.”

With this legal opportunity, though there’s no praise of new Thai wisdom teachers, it is believed that we still have a chance to see several communities throughout Thailand start to preserve, restore, apply and create new knowledge from local wisdom through different suitable methods, and with the leading of people from all walks of life in the community who are ready to be “wisdom teachers” with pride.



สุทินันท์ ปรัชญพฤทธ์ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 สาขาการจัดการ ได้ตั้งคำถามไว้ในหนังสือ “โรงเรียนบ้านนอก” (จัดพิมพ์โดย มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์) ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจนำมาพิจารณาร่วมกันว่า

เคยคิดไหมครับว่าในอดีตทำไมคนไทยสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยได้เองทั้ง ๆ ที่ไม่มีบริษัทรับเหมาก่อสร้าง ไม่มีธนาคารอาคารสงเคราะห์ ไม่มีบริษัทจัดสรรหมู่บ้านและที่ดิน...

เคยสังเกตไหมครับว่า ในอดีตไม่มีโรงพยาบาล ไม่มีร้านขายยา ไม่มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เราก็น่าจะมีสมุนไพรลดภัยลู่วงมาได้ด้วยฝีมือของหมอดำแยและยาสมุนไพร...

เคยสงสัยไหมครับว่า ทำไมในอดีตคนชนบทถึงไม่มีใครตกงาน ไม่มีใครว่างงาน ทุกคนทุกชนชั้นมีบทบาทหน้าที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ พระสงฆ์มีหน้าที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมจริยธรรม กำกับกติกาทางสังคม สร้างวินัยด้านจิตใจ ผู้รู้ในชุมชนมีบทบาทสอดส่องดูแลกระบวนการของชุมชนให้อยู่ในภาวะปกติจึงไม่มีใครทิ้งถิ่นหรือไปเดินขบวนและไม่จำเป็นต้องมีบริษัทจัดหางาน

เคยตระหนักไหมครับว่า ในอดีตทำไมทุกคนมีความรู้เพียงพอที่จะดำรงชีพเลี้ยงตัวเองได้อย่างมีความสุขตามควรแก่สภาพ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีโรงเรียนสาธิต ไม่มีการสอบเอ็นทรานซ์ ไม่มีการจ่ายแป๊ะเจี๊ยะ และไม่มีลูกใครกระโดดตึกเรียน...

Suthinan Pruchayaprut, 1st Batch Thai wisdom teacher in management, posed a question in the book “Rural Schools” (published by Sotsri-Saritwong Foundation), which should be mutually considered:

Have you ever thought why in the past Thais could build houses by themselves without any contractors, Government Housing Bank, and real estate companies?

Have you ever noticed that in the past there was no hospital, no pharmacy shops, no expert doctors, but we can have good health care and live safely with the skills of midwife and herbal medicine?

Have you ever wondered why in the past, rural people weren't unemployed? All people had systematic and corresponding roles and responsibilities. Monks were to promote morality and ethics, supervise social rules, and create mental disciplines. Experts in communities watched over community procedures to be in normal conditions. No one left their homeland or demonstrated and there's no need for employment agencies.

Have you ever realized why in the past all were knowledgeable enough to support themselves happily according to their circumstances without any demonstration school, entrance exam, tea money and no children ever jumped to death?